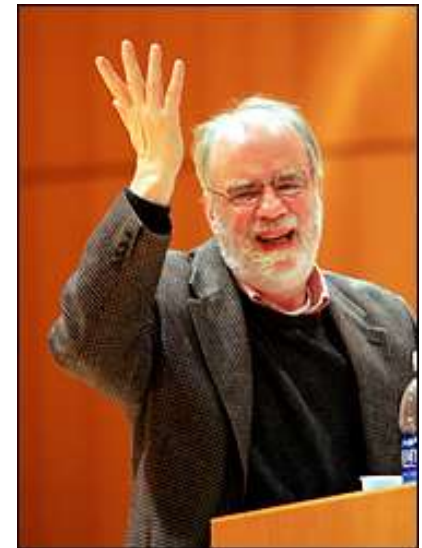
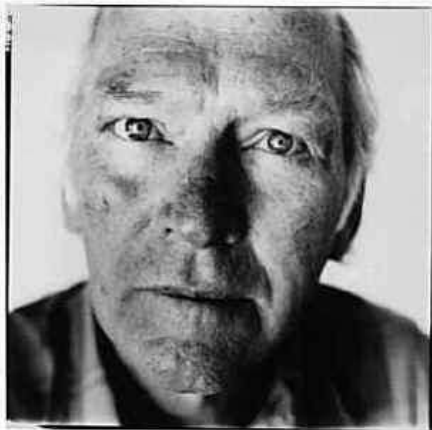

Filozofia analityczna:

**skoro całe poznanie
odbywa się poprzez język,
to badanie języka
dostarcza najwierniejszego
obrazu świata**

Pojęcie filozofii analitycznej

- W sensie szerokim: jakakolwiek filozofia, która kładzie nacisk na szczególny rozbiór i klaryfikację pojęć, definiowanie myśli – na analizę. Ten sposób filozofii znajdował swych przedstawicieli we wszystkich epokach historycznych (Sokrates, Arystoteles, scholastycy np. Piotr Abelard, Kartezjusz, Spinoza, Leibniz).
- W sensie węższym: historyczny nurt filozofii współczesnej, której prekursorami są Gottlob Frege i Franz Brentano, a który został stworzony przez **G. E. Moore'a i B. Russella (ojcowie fil. analitycznej)**; uprawiana później przez Ludwiga Wittgensteina, Koło Wiedeńskie (R. Carnap), filozofów języka potocznego (Austina, Ryle'a, II Wittgensteina) oraz filozofów amerykańskich (S. Kripkego, H. Putnama, D. Davidsona, J. Searle'a).
- W wąskim sensie: taki sposób uprawiania filozofii, w którego centrum jest filozofia języka. Filozofia analityczna jako analiza języka i nic innego (M. Dummett).

Czemu filozofia analityczna była i jest przeciwstawiana?

- Filozofia **analityczna** (analizuje pojęcia, bada podstawowe założenia) a filozofia **spekulatywna** (dalekosiężne uogólnienia, ostatecznościowe rozumienie świata).
- Filozofia **analityczna** (kojarzona głównie z Wyspami Brytyjskimi, z Cambridge) a filozofia **kontynentalna** (fenomenologia, strukturalizm, filozofia dialogu, egzystencjalizm, postmodernizm).

Filozofia analityczna nie jest ściśle określoną szkołą filozofii ani jednolitym kierunkiem filozoficznym. Jest raczej konglomeratem kilku szkół filozoficznych.

Wyznaczniki filozofii analitycznej:

- Język jako narzędzie i przedmiot filozofii
- Dbłość o precyzję argumentacji
- Niechęć do pospiesznych syntez i rezygnacja z budowania systemu filozoficznego na rzecz drobiazgowej analizy poszczególnych zagadnień
- Intersubiektywna sensowność i kontrolowalność wyników przejawiająca się w przedkładaniu zespołowej pracy nad indywidualne budowanie systemów czy rewizje języka filozoficznego.
- Czysto poznawcze cele filozofii
- Metody: klasyczna analiza pojęciowa, analiza logiczna, analiza lingwistyczna, analiza systematyczna.

Na początku XX wieku dokonał się w filozofii tzw. zwrot lingwistyczny („*linguistic turn*”). Ten zwrot nastąpił pod wpływem przełomu, jaki dokonał się w **logice**.

- **Gottlob Frege** (1848-1925) – ojciec nowoczesnej logiki matematycznej. Opracował podstawy, na których oparła się filozofia analityczna.
- Dotąd: co mogę wiedzieć? Co dzieje się w moim umyśle?
- Frege: logika to nie prawa myślenia, logika istnieje obiektywnie, niezależnie od naszych umysłów („**odpsychologizowanie**” filozofii). Filozofia powinna opierać się na logice, a nie na epistemologii → filozofia mająca charakter logiczno-lingwistyczny.

Principia mathematica (1910-13) B. Russella i A. N. Whiteheada – największy wkład w dziedzinę logiki od czasów Arystotelesa

- Obaj wykazali, że matematykę da się zredukować do jednego z działów logiki. Dowiedli posługując się innym zapisem niż Frege, że całą arytmetykę można oprzeć na prawdach logicznych.
- Russell sformułował pogląd, zgodnie z którym zadaniem filozofii jest **analiza logiczna sformułowań języka, zmierzająca do odsłonięcia ukrytych implikacji**. Zastosowanie nowej logiki miało pomóc w rozumieniu natury rzeczywistości zewnętrznej.
- Russell był liberałem i pacyfistą, zwolennikiem nowego myślenia o kwestiach społecznych. Ostatnie 15 lat swego życia poświęcił walce o zaprzestanie produkcji broni jądrowej. Protestował także przeciwko wojnie w Wietnamie. Był wnukiem lorda Johna Russella, dwukrotnego premiera Wielkiej Brytanii. Jego ojcem chrzestnym był John Stuart Mill.

Lewis Carroll (1832-1898) – matematyk z Oksfordu, autor *Alicji w Krainie Czarów*

- Za pomocą nonsensownego humoru bajek wskazał na **uwikłanie językowe człowieka w patrzeniu na świat**, co dostarczyło filozofom analitycznym w XX wieku materiału ilustracyjnego na temat problemów związanych z użyciem języka.
- W niebanalny sposób przedstawił, **jak problemy filozoficzne powstają, biorąc początek w niewłaściwym użyciu języka.**

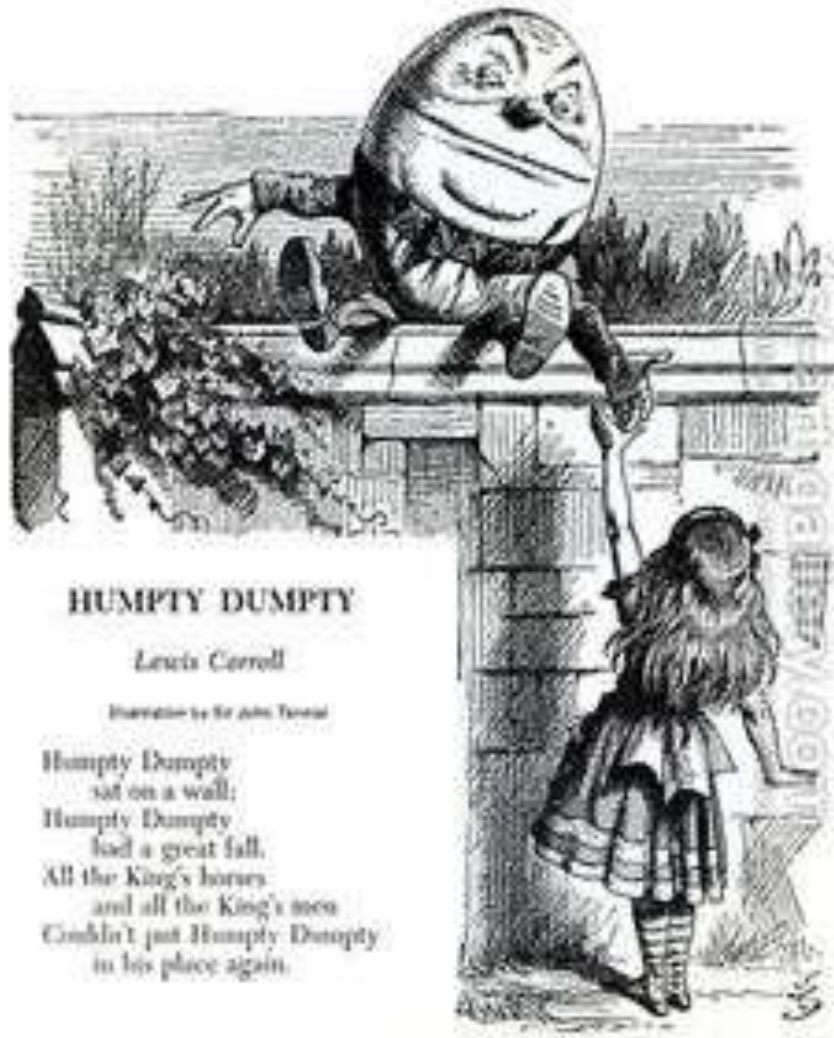
Matematyka i logika, jako rozrywka

Rozmyślam nad tym często, choć przeklinam
Nad miejscem, gdzie mi wyznasz miłość,
Tym, gdzie ma miłość Twą wzbudzi.
Często mi miłość daje siłę, radość.
Choć wyznasz Twoją siłę, co zabije,
Przeklinam miłość! Wzbudzi radość, zabije nadzieje.

- Był także oryginalnym pomysłodawcą w dziedzinie matematyki rekreacyjnej, którą popularyzował w wiktoriańskiej Anglii za pomocą łamigłówek i gier słownych, które można potraktować jako gałąź kombinatoryki, paradoksów, zagadek, a zwłaszcza kalamburów i akrostychów poetyckich.

Humpty Dumpty i anarchizm znaczeniowy

HUMPTY DUMPTY

Lewis Carroll

Illustration by Sir John Tenniel

Humpty Dumpty
sat on a wall;
Humpty Dumpty
had a great fall,
All the King's horses
and all the King's men
Couldn't put Humpty Dumpty
in his place again.

Dwie teorie znaczenia:

1. Słowa same w sobie posiadają znaczenie, niezależnie od mówiącego.
2. Znaczenie słów zależy od naszego wyboru.

Czy to my panujemy nad słowami? Czy słowa nad nami panują?

Opowieść Niby Żółwia i problemy z komunikacją

- Jak to się dzieje, że ludzie się porozumiewają? Co jest potrzebne do komunikacji? **Znajomość konwencji**, które są częścią społecznej praktyki (zespół reguł syntaktyczno-semantycznych) **czy znajomość intencji**, które kryją się za słowami mówiącego (język jako coś, na co nie ma algorytmu).
- **Malapropizmy** – wyrażenia, które nie pokrywają się ze słownictwem wcześniej wyuczonym, dlatego nie mogą być wyjaśnione w odniesieniu do kompetencji językowej.

Biały Rycerz i różne poziomy języka

Jeśli mówimy o tytule pieśni
powinniśmy odróżnić:

- a. Tytuł pieśni
- b. Nazwę tytułu

Jeśli mówimy o samej pieśni,
możemy powiedzieć:

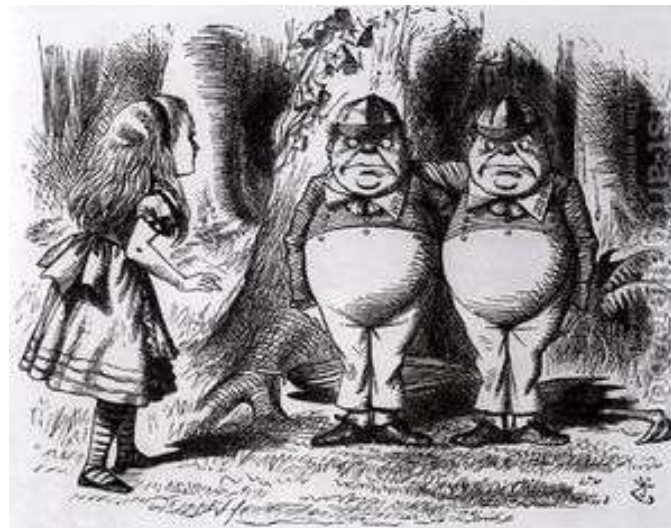
- a. Jaka to jest pieśń
- b. Jak ta pieśń się nazywa

„Czy widzę kogoś na drodze? Nikogo” – rzekła Alicja.
„Ach, żebym ja miał taki wzrok” – powiedział zalem Król.
„Nikogo! Na taką odległość! Ja przy tym świetle widzę tylko tych, co istnieją”.

- Homer, *Odyseja* (ks. XIX)
- Pojęcie zbioru pustego
- „Nikt” to nazwa zbioru pustego, jej zakres zaś jest wyznaczany przez kontekst słowny lub sytuacyjny.

Sen Czerwonego Króla

- Czy rzeczywistość, w której żyjemy, nie jest złudzeniem?
- Alicja śni o tym, że jest we śnie Króla. Co się stanie, gdy Król się obudzi?
- Kryterium odróżniania snu od jawy: świadomość tego, że istniejemy.

Analiza – z gr. *analysis*:
rozbiór, rozkładanie
całości na elementy;
poznawcze rozpatrywanie
czegoś.

Metody filozofii analitycznej są układem zabiegów powszechnie uznawanych za racjonalne:

- Zestawiania danych doświadczenia
- Interpretacji wyników nauk szczegółowych
- Rozumowania
- Eksperymentów myślowych
- Nacisk na stronę argumentatywną, a nie na oglądową
- Nie korzysta się z intuicji intelektualnej
- Przyjmuje się, że metody te dają analizy tymczasowe, mogą być unieważnione przez dalsze analizy

Klasyczna analiza pojęciowa: George Edward Moore

- Ma charakter **definicyjny**, tzn. dla każdego pojęcia (układu pojęć) podaje się pojęcia **równoznaczne** o treści bardziej wyraźnej i prostej.
- Na początku mamy więc pojęcie wymagające zdefiniowania (analyzerandum) i szukamy pojęcia czy grupy pojęć (analyzerans), aby za ich pomocą rozważyć analyzerandum.
- **Analyzerandum (definiendum) \equiv analyzerans (definiens)**

- **PRZYKŁADY:**

analiza pojęcia bycia bratem:

x jest bratem $y \equiv x$ jest osobnikiem r. męskiego oraz x i y mają tych samych rodziców.

analiza pojęcia przyczyna:

x jest przyczyną $y \equiv x$ poprzedza y i y występuje zawsze wtedy, gdy występuje x .

Analiza logiczna: teoria deskrypcji Bertranda Russella

- Jako że potoczny sposób mówienia generuje pewne trudności (np. sugeruje istnienie przedmiotów nieistniejących), należy **odsłonić prawdziwą formę logiczną zdania, która kryje się za zasłoną zdania gramatycznego.**
- Np. czy zdanie: „obecny król Francji jest łyсы” jest prawdziwe czy fałszywe?
- Ukryta koniunkcja trzech twierdzeń. Ponieważ pierwszy człon tej koniunkcji jest fałszywy, analizowane zdanie jest fałszywe.

Neopozytywizm, czyli co naprawdę mówimy?

- Lata 20. XX w., **Koło Wiedeńskie: M. Schlick, R. Carnap, O. Neurath**, grupa naukowców i matematyków, którzy przyswoili sobie podejście Russella i chciała określić filozoficzne fundamenty światopoglądu naukowego (pozytywizm logiczny, neopozytywizm).
- Ich dziełem jest **weryfikacjonistyczna teoria znaczenia**, zgodnie z którą zdania, które niczego nie zmieniają, pozbawione są treści, bo znaczenie posiadają tylko zdania weryfikowalne. Prawdziwe znaczenie zdania odsłania się, gdy pytamy: **jaką zauważalną różnicę w rzeczywistości wywołuje prawdziwość lub fałszywość tego zdania?** Zdanie, które ma odnosić się faktycznego stanu rzeczy, ale którego prawdziwość lub fałszywość nie wywołuje różnicy w tej rzeczywistości, nie ma żadnego znaczenia.

Członkowie Koła Wiedeńskiego brali udział w krytyce ideologii faszystowskiej

- Przeprowadzili drobiazgową analizę politycznych przemówień niemieckich ideologów faszyzmu oraz retoryki propagandy nazistowskiej. Filozofia taka przemawiała szczególnie do obrazoburczej młodzieży.
- Po dojściu nazistów do władzy w Niemczech i Austrii neopozytywiści udali się na emigrację, głównie do USA i Wielkiej Brytanii, gdzie ich wpływ utrzymywał się przez całe pokolenie.

